

Finansdepartementet
Ekonomiska avdelningen
Fördelningsanalysenheten

Vår referens/dnr:
SN 2021-5

10333 Stockholm

Er referens/dnr:
Fi2020/03418

2021-04-09

Remissvar

Remiss av Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Föreningen Svenskt Näringsliv har beretts möjlighet att yttra sig över Jämlikhetskommissionens betänkande.

I betänkandet fastslås på ett flertal ställen att den ojämlikhet som är viktig att analysera handlar om den nedre delen av inkomstgrupperna. Exempelvis konstateras:

"Den i många sammanhang viktigaste ojämlikheten finns i den nedre halvan av inkomstfördelningen. Hälsa, tillit, social rörlighet och ekonomisk tillväxt gynnas alla av att de nedre skikten i inkomstfördelningen har en förhållandevis hög andel av det totala humankapitalet. Mått på ojämlikheten som fångar denna aspekt av fördelningen är att föredra framför den dominerande ginikoefficienten". (Sid 231)

Svenskt Näringsliv delar denna principiella syn, men menar att utredningen gör avsteg från denna huvudpoäng när den föreslår tillväxthämmande skattehöjningar på företagande och jobb. Förslag som syftar till utjämning i högre inkomstskikt är inte relevanta för utredningens syfte då det inte görs troligt att åtgärderna skulle förbättra situationen för de med låga inkomster.

I likhet med utredningen menar vi att en hög lägstanivå bör säkras genom kvalitativ tillgång till utbildning och annan väsentlig samhällsservice som vård och omsorg. Svenskt Näringsliv menar vidare att den relevanta ojämlikheten som kan observeras i Sverige idag bäst motverkas genom arbetslinjen. I betänkandet nämns visserligen betydelsen av incitament för arbete, men i de faktiska förslagen ingår en lång rad bidragshöjningar som försämrar drivkraften att gå från bidragsberoende till självförsörjning. Dessa åtgärder riskerar att motverka sitt syfte.

I betänkandet torgförs påståendet att den svenska ojämlikheten har ökat mest av alla OECD-länder. Detta påstående är missvisande och leder utredningen i riktning mot radikala förslag som är dåligt underbyggda.

Att använda 1980-talet som jämförelsepunkt är olämpligt, av flera skäl. Den var en period när de ekonomiska problemen var omfattande i den svenska ekonomin. Mellan 1975 och 1995 skedde ingen reallöneutveckling. Inflationen var hög och urgröpte värdet på de nominella löneökningarna. Återkommande kostnadskriser bemöttes med devalveringar. Skattetryck och offentliga utgifter ökade, liksom budgetunderskottet. Det dåvarande pensionssystemet var finansiellt ohållbart. Frånvaro av karensdagar och höga ersättningsnivåer urgröpte drivkrafterna till arbete. Sverige hade omfattande strukturella problem både i privat och offentlig sektor. Det var en klen tröst att det under den här perioden fanns ojämlikhetsstatistik som såg bra ut, när den faktiska ekonomiska situationen var så pass dålig – inte minst för de med låga inkomster.

Att använda en historisk extrempunkt som jämförelse ger en missvisande bild av den aktuella situationen. Den nuvarande fördelningsstrukturen är historiskt sett inte anmärkningsvärd om man jämför med både tiden före utredningens jämförelseperiod eller begränsar sig till den mer närliggande utvecklingen. Sverige är i ett internationellt perspektiv ingen avvikare, utan har en jämnare fördelningsstruktur än jämförbara länder, exempelvis inom OECD.

Svenskt Näringsliv anser att det finns ett särskilt intresse att analysera den senaste tidens utveckling av ojämlikhetsmåten. År 2011 infördes SCB:s nuvarande metodik för mätning av relativ inkomstojämlikhet. Sedan dess har det endast skett en mindre ökning av ojämlikheten. Det är en subjektiv fråga om denna begränsade ökning ska ses som ett problem eller inte. En rimlig slutsats är dock att eftersom ingen dramatisk förändring har skett, så faller motivet för dramatiska politiska åtgärder av den typ som utredningen förespråkar.

Utredningen nämner frågan om invandringens påverkan på ojämlikheten. Men trots utredningens omfattning genomförs ingen kvantitativ analys av effekten.

Svenskt Näringsliv har med hjälp av SCB:s statistik analyserat utvecklingen sedan 2011 och finner att förändringen i inkomstojämlikhet drivs av den ökade invandringen under samma period.¹

Det innebär att det under det senaste decenniet inte går att spåra någon inneboende tendens i det svenska systemet som ökar den relevanta sortens ojämlikhet.

Hur avvägningen ska göras mellan en generös asylpolitik och en viss oundviklig ökning av ojämlikheten är en politisk fråga. Rimligen borde den typen av avgörande underlättas av ett gediget beslutsunderlag. Föreliggande utredning är inte tillfyllest på denna punkt.

Lägre sysselsättning och högre arbetslöshet handlar nästan uteslutande om flyktingar och anhöriga till flyktingar. Arbetskraftsinvandrare och EU-medborgare har i regel samma sysselsättningsgrad som inrikes födda. Även de som kommer till Sverige som studerande har högre sysselsättningsnivå än flyktingar och anhöriga till flyktingar.

Sammantaget menar Svenskt Näringsliv att Jämlikhetskommissionen trots sitt omfattande har missat att analysera väsentliga förklaringsfaktorer till ojämlikheten i dagens Sverige. Det gör utredningen mindre relevant. En missvisande problembeskrivning överdriver dessutom problemens omfattning, vilket har lett utredningen till att föreslå långtgående

¹ PM Relativ fattigdom, 2021-03-29, Svenskt Näringsliv

politikförändringar som inte är motiverade. I många fall är förslagen därtill inte utredda med den grundlighet som borde förväntas.

I det följande kommenterar Svenskt Näringsliv ett antal av de specifika förslag som förs fram i betänkandet.

Kapitel 17 Utbildning och kultur

Svenskt Näringsliv delar utredningens uppfattning om att ett väl utbyggt utbildningssystem med en hög lägstanivå på kvaliteten är ett av de starkaste instrumenten för att skapa och vidmakthålla ett jämlikt samhälle. Det är centralt att alla elever i svenska skolan får goda förutsättningar att nå kunskapskraven och att de ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En god utbildning ska också uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är därför av största vikt att fokus riktas på skolans verkliga problem. Det är centralt vad som händer i klassrummet. Eleverna ska mötas av stort fokus på kunskapsresultatet, studiero i klassrummet och höga positiva förväntningar.

Resultaten i den svenska skolan är inte tillräckligt bra idag. Ungefär 15 procent av eleverna som våren 2020 avslutade årskurs 9 var inte behöriga till gymnasieskolans nationella program. 2019 var det 28 procent av eleverna i elevkullen som lämnade gymnasieskolan med ofullständiga studier efter fem år, det vill säga utan gymnasieexamen. Konsekvensen av allt för många tidiga misslyckanden i skolan är arbetslöshet, en potential som går till spillo och på sikt lägre livskvalitet för de individer som inte klarar sig genom skolsystemet.

Sverige är också ett av de länder i OECD som har lägst genomsnittlig examensfrekvens på högskolan. Nästan hälften – 45 procent – av studenterna tar inte examen.

Brist på medarbetare är det största tillväxthindret för företag. Det har sin rot i att företag har svårt att hitta medarbetare med den kunskap och de kompetenser som behövs. Därför måste kvaliteten i utbildningssystemet öka och relevansen i utbildningarna förbättras.

Svenskt Näringsliv saknar en analys av hur pojkar och flickors val till gymnasieskolan påverkar yrkesval och jämställdheten på arbetsmarknaden. Studievalet får en stor betydelse för lön- och inkomstskillnader mellan kvinnor och män. Prestigefyllda utbildningar och högskoleförberedande utbildningar har en jämn könsfördelning men yrkesprogrammen är tydligt könssegregerade. Endast fyra av tolv yrkesprogram kan sägas ha en balanserad könsfördelning.

Utbildning har många förtjänster, bland annat ekonomiska. I en kunskapsintensiv ekonomi med stor offentlig sektor är det mycket betydelsefullt att bygga upp humankapitalet och stärka den ekonomiska tillväxten. På sikt finns det inga andra vägar att upprätthålla hög offentlig och privat konsumtion. Forskning visar att länder med bättre resultat i internationella kunskapsmätningar som PISA och TIMSS också har en starkare utveckling med högre ekonomisk tillväxt (Svenskt Näringsliv 2018, En kunskapsskola för tillväxt). Om svenska elever hade haft samma kunskaper som eleverna i Singapore – i genomsnitt under perioden 1960–2016 – skulle varje svensk ha haft 103 000 kronor mer i köpkraft än idag. Sådana beräkningar är förstås inte exakta, men de ger en tydlig indikation om att utbildningspolitiken kan understödja den ekonomiska utvecklingen. Insatser för att säkerställa att alla svenska

elever får tillräckliga kunskaper för att kunna bidra i vårt lands ekonomiska utveckling och minska utanförskapet är därför av stor vikt. Internationella studier visar att bland annat konkurrens mellan skolor, centrala avgångsprov, undervisningstid, läxor och pedagogiska metoder påverkar elevernas resultat i internationella prov.

Utbildning har förstås flera mål utöver de ekonomiska, som demokratisk fostran, personlig utveckling och respekt för olikheter. Men de ekonomiska konsekvenserna är så stora att de inte får glömmas bort när utbildningspolitiken utformas. De starka effekterna talar för att reformer på utbildningsområdet är ytterst angelägna.

Det är viktigt att både säkerställa en hög miniminivå och att maximera andelen högpresterande elever. Faktum är att andelen högpresterande elever har fem gånger så stor påverkan på tillväxten som andelen elever som når gränsen för grundläggande färdigheter (Svenskt Näringsliv 2018, En kunskapsskola för tillväxt). Eftersom andelen högpresterande elever tycks vara väldigt viktiga för tillväxten bör skolpolitiken säkerställa att högpresterande barn och ungdomar når sin fulla potential, det arbetet måste kunna göras samtidigt som att höja lågpresterande elevers resultat.

17.3.1 Huvudmannaskap, ledning och finansiering av förskolan och skolan

Svenskt Näringsliv avstyrker en statligt regionaliserad skolorganisation. Det finns en uppenbar risk att en regionaliserad skolmyndighet skulle leda till en väsentligt utökad byråkratisering av skolväsendet, som redan nu lider av alltför tung administrativ börda. Dessutom skulle det breda uppdrag som föreslås för den regionaliserade skolmyndigheten skapa gränsdragningsproblem gentemot andra myndigheter, exempelvis Skolinspektionen. För fler detaljer hänvisar Svenskt Näringsliv till föreningens remissvar till Likvärdighetsutredningen.²

Svenskt Näringsliv avstyrker en förändrad resursfördelning till skolorna. Svenskt Näringsliv vill också påminna om att det framför allt handlar om hur resurserna i skolan används. Det krävs betydligt mer än ökade resurser för att komma till rätta med de problemen vi ser i skolan. Många gånger är det inte heller ytterligare resurser som behövs, utan förändrade arbetssätt, fokus på resultat, bättre ledarskap, studiero i klassrummen och höga positiva förväntningar på samtliga elever.

Svenskt Näringsliv avstyrker också förslaget att elever i kommunala skolor skulle få högre skolpeng än elever i fristående skolor. Enligt Svenskt Näringslivs bedömning är det viktigt att finansieringen mellan friskolorna och de kommunala skolorna är likvärdig. I annat fall drabbas ytterst eleverna i den skolform som förfördelas, eftersom dessa elevers förutsättningar då blir sämre. Svenskt Näringsliv menar också att de beräkningar som Likvärdighetsutredningen har genomfört kring skillnader mellan kommunala och fristående skolors finansiering har misslyckats med att klarlägga om resursfördelningen är rättvisande mellan kommunala skolor och friskolor med hänsyn till uppdrag och elevernas socioekonomiska bakgrund. För mer ingående resonemang i frågan hänvisas till Svenskt Näringslivs remissvar om Likvärdighetsutredningen samt rapporten "Friskolorna och skolkostnaderna – en empirisk granskning av Åstrandutredningens analyser och slutsatser".

*

² https://www.svensktnaringsliv.se/material/remissvar/en-mer-likvardig-skola-minskad-skolsegregation-och-forbatttrad-res_1152728.html

Utredningen gör en felaktig tolkning av gällande rättspraxis med avseende på huruvida grundläggande utbildning som är solidariskt finansierad via skattsedeln ska betraktas som en ekonomisk verksamhet enligt EU:s statsstödsregler.

Utredningen hänvisar till ett "senare avgörande från EU-domstolen som slår fast att offentligt finansierad utbildningsverksamhet är att betrakta som ekonomisk verksamhet." Domen ifråga³ rör dock inte statsstödsrättslig tillämpning och artikel 107.1 i funktionsfördraget, som är artikeln som definierar vad som är statligt stöd. Domen handlar istället om hur den grundläggande etableringsfriheten enligt artikel 49 i funktionsfördraget ska uttolkas. För att avgöra detta bedömer domstolen huruvida den aktuella aktiviteten ska betraktas som ett tillhandahållande av en tjänst mot ersättning enligt artikel 50, dvs en ekonomisk verksamhet som i allmänhet ges mot ersättning. Det är alltså en upphandlingsrättslig fråga som bedöms, där frågan är huruvida en kontraktssituation råder.

I det sammanhanget finns dessutom en svensk dom från kammarrätten i Stockholms dom i mål 8101-08, 8102-08, 8103-08, 8104-08 som rör rektorsutbildningar. I målet anför Skolverket att den statliga rektorsutbildningen utgör en tjänst av allmänt intresse som är icke-ekonomiskt betingad. Sådana typer av tjänster omfattas inte av EG-fördraget. Kammarrätten konstaterar att utbildningen ifråga ytterst är ett styrinstrument för staten att uppnå utbildningspolitiska mål. Detta då utbildningen ges av inrättningar som ingår i ett system för offentlig undervisning som helt eller delvis finansieras med offentliga medel och att kostnaderna för utbildningen finansieras av staten utan att staten avser bedriva verksamheten i ekonomiskt vinstsyfte. Mot bakgrund av detta finner kammarrätten att den aktuella utbildningen är att betrakta som en icke-ekonomisk tjänst av allmänt intresse.

Med det sagt ska det poängteras att den upphandlingsrättsliga bedömningen om huruvida en kontraktssituation föreligger är skild från bedömningen huruvida en verksamhet är att betrakta som ekonomisk enligt artikel 107.1.

Utredningen hänvisar också till en dom från Kammarrätten i Stockholm⁴ som rör laglighetsprövning enligt kommunallagen av beslut av Täby kommun att avveckla den kommunala verksamheten vid Tibble gymnasium samt försäljning av inventarier och utrustning till Tibble Fristående gymnasium. Klagande hemställer att kammarrätten prövar om de överklagade besluten är förenliga med bestämmelserna om statligt stöd i artikel 87.1 EG-fördraget (nuvarande artikel 107.1 i funktionsfördraget). Kammarrätten tar inte upp denna fråga i domskälen, utan dömer av ärendet endast på kommunalrättslig grund.

Till saken hör att ärendet även behandlades av EU-kommissionen, som valde att inte gå vidare med ärendet utifrån den preliminära bedömningen att samtliga kriterier i artikel 107.1 inte tycktes uppfylla. Detta tydliggörs i ett brev till Regeringskansliet daterat 29 mars 2012.

Slutligen hänvisar utredningen till Kammarrättens i Göteborg dom i mål nr 6267-19, SCB. Målet rör rätten att ta del av allmän handling, där SCB gör en bedömning av sekretess för uppgifter som rör den enskilda huvudmannens ekonomiska förhållanden. Målet rör alltså hur bestämmelserna i svenska offentlighets- och sekretesslagen ska uttolkas, och har inget med den EU-rättsliga definitionen av företag och ekonomisk verksamhet att göra.

³ EU-domstolens dom i mål i C-281/06, Hans-Dieter Jundt and Hedwig Jundt v Finanzamt Offenburg, ECLI:EU:C:2007:816 punkterna 30–34

⁴ Kammarrättens i Stockholm dom mål nr 584-08, Tibble gymnasium

Ett flertal offentliga utredningar har under senare tid berört frågan om huruvida grundläggande utbildning i Sverige utgör ekonomisk verksamhet enligt den EU-rättsliga definitionen. Det gäller exempelvis SOU 2017:44 om fjärrundervisning och distansundervisning, där det görs en grundläggande genomgång av ekonomiska respektive icke-ekonomiska verksamheter.

I förordning (2015:552) om statsbidrag för upprustning av skollokaler och av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem regleras möjligheten att ge bidrag till bl.a. skollokaler. I förordningen utgår man ifrån att skolverksamhet inte utgör ekonomisk verksamhet, och att bidrag till lokaler där skolverksamhet bedrivs därmed inte omfattas av statsstödsreglerna. Därför finns också i §§ 9-10 bestämmelser som säkerställer att stödet inte beviljas, alternativt återkrävs, om skolokalerna omvandlas till annat eller på annat sätt riskerar "läcka ut" till annan verksamhet än skolverksamhet.

Sammantaget kan konstateras att grundläggande utbildning i Sverige är att betrakta som icke-ekonomisk verksamhet. Det finns en etablerad rättspraxis från EU:s domstolar som slår fast att allmän utbildning som anordnas inom ett nationellt utbildningssystem som finansieras och står under tillsyn av staten ska betraktas som en icke-ekonomisk verksamhet vid bedömning av kriterierna i artikel 107.1 i funktionsfördraget. Det senaste vägledande målet vad gäller definitionen av ekonomisk verksamhet är domen i de förenade målen C-262/18 P och C-271/18 P, kommissionen och Republiken Slovakien/Dövera zdravotná poisťovňa, a.s. Domen rör slovakiska sjukförsäkringssystemet, och bekräftar tidigare rättspraxis. Den tydliggör också att förekomsten av en viss konkurrens om kvaliteten på och omfattningen av utbudet av tjänster inom det slovakiska obligatoriska sjukförsäkringssystemet, såsom möjligheten för sjukförsäkringsorganen att erbjuda de försäkrade gratis kompletterande tjänster, och de försäkrades möjlighet att fritt välja sjukförsäkringsorgan och att byta sjukförsäkringsorgan en gång per år, inte kan påverka den sociala och solidariska beskaffenheten hos den verksamhet som bedrivs av sjukförsäkringsorganen inom ramen för ett system som genomför solidaritetsprincipen under statlig tillsyn. Detta tydliggör att det faktum att svenska grundläggande utbildningssystemet innehåller inslag av kvalitetskonkurrens mellan olika skolor inte förändrar verksamhetens icke-ekonomiska status.

Det finns därmed ingenting i EU-rätten som skulle förhindra att offentliga aktörer såsom kommuner ger bidrag till skollokaler. Det kan däremot behöva säkerställas att sådana bidrag inte kan gynna andra typer av verksamheter, precis som i förordningen om statsbidrag för upprustning av skollokaler som nämnt ovan.

*

Svenskt Näringsliv avstyrker utredningens rekommendation att de fristående skolorna tydligare ska integreras i det offentliga utbildningssystemet och att den fria etableringsrätten ska begränsas.

Svenskt Näringsliv anser till skillnad från utredningen att de fristående skolorna är ett viktigt inslag i det svenska skolsystemet. Rätten att välja skola innebär fler alternativ och att hemadressen inte avgör skolplaceringen. Utan valfrihet råder blind närhetsprincip och boendesegregationen slår då igenom fullständigt. Modellen med skolpeng innebär att möjligheten att gå i en friskola inte avgörs av om föräldrarna kan betala terminsavgifter eller

inte. För lärare och förskollärare innebär friskolorna fler potentiella arbetsgivare och konkurrens om de duktigaste lärarna. När det svenska friskolesystemet kritiserar så är det denna valfrihetsrevolution som kritiserar.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att utreda huruvida vinstdrivande verksamhet är förenligt med myndighetsutövning inom skolområdet.

Oberoende av vinstintresse eller ej i organisationen har den som bedriver myndighetsutövning att iaktta objektivitet, och att följa de regler i detta avseende som finns vid myndighetsutövning. Ovidkommande hänsyn vid myndighetsutövning kan förekomma oavsett organisationsform, det vill säga även vid verksamhet bedriven i offentlig förvaltning liksom i privata icke vinstdrivande organisationer. Något empiriskt underlag att dessa risker skulle vara särskilt stora i vinstdrivande verksamhet presenteras inte.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att utreda en reglering av enskilda befattningshavares eventuella intressekonflikter vid delägarskap i de skolor eller koncerner där de är verksamma. Svenskt Näringsliv anser att detta är obehövligt. Det finns regler i regeringsformen och förvaltningslagen som reglerar detta.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att offentlighetsprincipen ges samma innebörd hos fristående skolor som idag gäller för kommunala skolor.

Svenskt Näringsliv anser att tillgång till skolors resultat är en förutsättning för att förbättra skolors kvalitet och driva skolutvecklingen framåt. Att den typen av statistik finns tillgänglig är viktigt för samtliga aktörer inom det svenska skolväsendet. Tillgången till jämförbara uppgifter om skolors resultat och förutsättningar är också avgörande för att elever och föräldrar ska kunna göra välgrundade skolval. Därför är den situation som vi nu har hamnat i djupt olycklig. Alltsedan SCB:s olyckliga praxisändring kring sekretessen för vissa skoluppgifter befinner vi oss i en situation som ingen har önskat, allra minst de fristående skolorna. Det är därför angeläget och bra att det nu finns en bra lösning på plats och att den lösningen säkerställer att den statistik vi tidigare tog för given även på sikt finns tillgänglig.

Svenskt Näringsliv anser att frågan om insynen i skolväsendet är löst i och med lagrådsremissen Tidsbegränsad lösning för att säkerställa tillgång till skolinformation. Svenskt Näringsliv anser att förslaget att införa en undantagsregel i 23 kapitlet i Offentlighets- och sekretesslagen är bra. Eftersom förslagen syftar till att återställa rättsläget till hur det var tidigare så anser Svenskt Näringsliv även att den föreslagna förändringen borde kunna göras permanent.

Svenskt Näringsliv avstyrker också utredningens förslag om vidare utredning kring meddelarfrihet. Svenskt Näringsliv anser att de möjligheter som redan idag finns för anställda att slå larm vid missförhållanden, är tillräckliga.

17.3.2 Styrning och ledning av förskola och skola

Svenskt Näringsliv anser att ett aktivt skolval som omfattar kommunala och fristående skolor är kvalitetsdrivande och positivt för svensk skola. Tillgång till aktuella och relevanta uppgifter om skolors verksamhet och resultat är en viktig förutsättning för ett aktivt och välgrundat skolval.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget om ett regionaliserat Skolverk och även förslagen om de politiska bestämda kraven på en varierad bakgrund i elevsammansättning och förändringar i urvalskriterierna. Skolvalssystemet behöver utvecklas och förbättras men utredningens förslag riskerar att försämra dagens system och göra det mindre transparent. För mer detaljer hänvisas till Svenskt Näringslivs remissvar till utredningen En mer likvärdig skola.⁵

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att införa extern bedömning av de nationella proven. Det är viktigt att de nationella proven digitaliseras och rättas externt. Svenskt Näringsliv anser också att de nationella proven ska gå att jämföra över tid för att kunna följa svenska elevers resultatutveckling.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att höja ambitionsnivån för yrkesvägledningen. Det är viktigt att studie- och yrkesvägledningen i utbildningssystemet fungerar väl, för både unga och vuxna. Det finns förbättringspotential inom det området idag. Regeringen bör skyndsamt hantera utredningen Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle. Remisstiden för den utredningen gick ut i maj 2019. För detaljer hänvisar Svenskt Näringsliv till föreningens remissvar.⁶

17.3.3 Pedagogik, lärarutbildning och läromedel

Arbetsmarknadens behov måste få ökad betydelse i dimensioneringen och innehållet i lärarutbildningen. Förbättrad samverkan mellan universitet och högskolor respektive arbetslivet avseende utbud och efterfrågan skulle resultera i både en bättre lärarutbildning och en bättre fungerande arbetsmarknad. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) granskar med hjälp av det nationella kvalitetssäkringssystemet högre utbildning och däribland lärarutbildningen. Syftet är att kontrollera utbildningarnas resultat och att bidra till lärosätenas utveckling av kvaliteten på de utvärderade utbildningarna. Universitet och högskolor måste ansöka om tillstånd för lärarexamen. Det är viktigt att lärarutbildning i Sverige håller hög kvalitet. Om utvärderingen visar att lärarutbildningen har brister ska UKÄ fatta beslut om att dra in examenstillståndet för utbildningen.

Svenskt Näringsliv är positiv till att delar av lärarutbildningen görs på distans. Svenskt Näringsliv skulle också gärna se att det fanns förbättrade möjligheter för fristående aktörer och privata initiativ som medverka till forskning kring, förbättring av eller även anordnande av alternativa vägar till lärarbehörighet som en fristående lärarutbildning.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att återinföra den centrala läromedelsgranskningen. Läromedel av hög kvalitet är viktigt för att klara skolans kunskapsuppdrag. Svenskt Näringsliv anser att det är huvudmännen och lärarna som har bäst kompetens när det gäller att avgöra vilka läromedel som är bäst lämpade att använda i klassrummen.

17.3.4 Vuxenutbildning och livslångt lärande

Svenskt Näringsliv delar kommissionens rekommendationer om att staten bör ta ett större ansvar för vuxenutbildningen. Redan idag finansieras stora delar av yrkesvux med riktade statsbidrag och utbudet av kurser erbjuds i nationellt framtagna kurspaket. Svenskt

⁵ https://www.svensktnaringsliv.se/material/remissvar/en-mer-likvardig-skola-minskad-skolsegregation-och-forbatttrad-res_1152728.html

⁶ https://www.svensktnaringsliv.se/material/remissvar/framtidsval-karriarvagledning-for-individ-och-samhalle-sou-20194_1132857.html

Näringsliv anser att det är rimligt att anta att budgeten för den yrkesinriktade vuxenutbildningen ökar i takt med att efterfrågan av den samma ökar.

Vuxenutbildningens dimensionering behöver spegla hela arbetsmarknadens behov på ett bättre sätt. Idag prioriteras framför allt utbildningar som riktas mot barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet. Övriga näringslivets kompetensförsörjning behöver prioriteras upp.

Svenskt Näringsliv vill särskilt trycka på att företag och branschens involvering i vuxenutbildningen behöver öka. För fler detaljer kring vuxenutbildningen hänvisar Svenskt Näringsliv till föreningens remissvar till utredningen Planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola.⁷

Svenskt Näringsliv delar bedömningen att den upphandlade arbetsmarknadsutbildningen och förberedande utbildningen har betydande problem. Kostnadseffektiviteten är låg och resultaten är inte tillräckligt höga. Det är dock inget som talar för att ett överförande av verksamheten till Arbetsförmedlingens egen regi eller till kommunerna skulle innebära en förbättring. Svenskt Näringsliv avstyrker därför förslaget.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget om kompetenskonto. Istället förordas den överenskommelse som har förhandlats fram mellan Svenskt Näringsliv, PTK, IF Metall och Kommunal och den modell för kompetensomställning som avtalats.

17.3.5 Regionala aspekter på utbildningssystemet

Svenskt Näringsliv anser att det är bra med ett ökat fokus på genomströmningen, vilket underlättar företagets kompetensförsörjning. Här är det särskilt viktigt att varje del i utbildningskedjan – från förskola till forskarutbildning - klarar av sin ålagda uppgift och upprätthåller såväl kvalitet som standard på de utbildningar man ansvarar för.

Det är också centralt att den högre utbildningen bättre drar nytta av digitaliseringens möjligheter. Stora kliv har tagits på det området under senaste tiden, det arbetet behöver tas till vara och utvecklas. Möjlighet till distansundervisning skapar större tillgänglighet och flexibilitet. Digital undervisning är också avgörande för att kunna utveckla effektiv fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma, det så kallade livslånga lärandet. Ett behov som har ökat till följd av strukturomvandlingen på arbetsmarknaden.

När det kommer till den högre utbildningen vill Svenskt Näringsliv särskilt lyfta sex reformområden:

1. Förtydliga i högskolelagen att utbildningen vid universitet och högskolor ska dimensioneras och ha ett relevant innehåll efter både studenternas efterfrågan och arbetslivets respektive samhällets behov. (I enlighet med Styr- och resursutredningens förslag).
2. Inför en samverkansbonus i syfte att premiera universitet och högskolor som framgångsrikt samverkar med samhället, arbetslivet och näringslivet kring utbildningen och som därigenom åstadkommer en bättre matchning mellan utbud och efterfrågan av kompetens.

⁷ <https://www.svensknaringsliv.se/material/remissvar/utredningen-om-planering-och-dimensionering-av-komvux-och-gymnas-1162345.html>

3. Gör livslångt lärande till ett eget verksamhetsområde för högskolorna med öronmärkt finansiering och ett anpassat regelverk för att säkerställa ett utbud för fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma.
4. Inrätta en oberoende analysfunktion som gör analyser avseende arbetsmarknadens behov av högskoleutbildade med olika inriktningar, inklusive behoven av livslångt lärande. Dessa bör involvera regionala analyser.
5. Skapa incitament för lärosätena att arbeta med validering av yrkesverksammas kunskap från såväl arbetsliv som tidigare utbildningar för att möjliggöra effektivare vidareutbildning och karriärbyte
6. Permanenta den tillfälliga ersättningen för öppen icke poänggivande nätbaserad utbildning med direkt koppling till arbetslivets behov.⁸

Svenskt Näringsliv är positivt till en studie av hur lärcentrum kan fungera som stöd för att höja genomströmningen i högre utbildning på distans. Studiens resultat bör ligga till grund för eventuella insatser.

Svenskt Näringsliv avstyrker utredningens förslag att utreda en statlig utbildningspremie för dem som har avlagt examen i ett kommunalt bristyrke och flyttar in i någon av de kommuner som har extra stora utmaningar med kompetensförsörjningen.

Kapitel 18 Arbetsliv

18.3.1 Stärkt ställning på arbetsmarknaden för arbetstagare

Flera av de förslag som återfinns i detta kapitel är irrelevanta. Antingen har området nyligen utretts eller så är de onödiga framförallt mot bakgrund av den överenskommelse som parterna träffat avseende LAS och omställning och det lagstiftningsarbete som väntar därav. Svenskt Näringsliv avstyrker därför förslagen att utreda konsekvenserna för anställningstrygghet för visstidsanställda och frågan om arbetslöshetsförsäkring vid egen uppsägning.

Förslaget om att utreda barnomsorg på obekväma tider bör övervägas.

Förslaget att Arbetsförmedlingen ska utveckla sitt profileringsverktyg för att bedöma längd och storlek på anställningsstöd på individnivå är delvis bra. Arbetsförmedlingen behöver stärka profileringsarbetet. Myndigheten bör dock inte åläggas ytterligare ett uppdrag (ungas feriearbete). Svenskt Näringsliv anser att den typen av arbete utförs bäst av privata aktörer i konkurrens.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att ge Medlingsinstitutet i uppdrag att kartlägga alla arbeten på arbetsmarknaden på samma grund som finns i diskrimineringslagen avseende likvärdiga arbeten. Jämförelser av lika och likvärdigt arbete kan endast ske på en verksamhetsnära nivå där kunskap finns för att göra relevanta bedömningar.

18.3.2 Aktiv arbetsmarknadspolitik

Svenskt Näringsliv är positiva till att mer träffsäkra bedömningsinstrument för arbetslösa, gärna baserat på statistiska variabler, utvecklas. Det förbättrar möjligheterna för en individ

⁸ Utbildning för kompetensutveckling och omställning Så kan högskolans roll för det livslånga lärandet stärkas, Svenskt Näringsliv, januari 2021

kan få rätt insats. Det berör framförallt deltagare som ska få stöd och hjälp av privata matchningsföretag.

Svenskt Näringsliv förordar en renodling av rådande stöd och enkelhet framför lönesubventioner. Stöd såsom Nystartsjobb – som är rättighetsbaserade och inte kräver AF:s handpåläggning, är mycket tydligare och minskar risken för krångel för AF:s handläggare och arbetsgivare.

Svenskt Näringsliv tillstyrkte förslaget om sänkning av arbetsgivaravgiften för unga, som antogs i budgetpropositionen för 2021.

18.3.3 Arbetsmiljö

Svenskt Näringsliv delar varken den beskrivning eller bedömning som kommissionen gör om arbetsmiljö. Beskrivningarna vilar inte på vetenskaplig grund utan tenderar i stället att bli påstående och antaganden, något som är svårt att bemöta.

Det inte finns något som heter "osäkra anställningsformer". Det finns heller ingen specifik anställningsform som leder till osäkra anställningsförhållanden. Arbetsgivare har arbetsmiljöansvar för alla på arbetsplatsen oavsett anställningsform och oavsett om man kommer från ett annat land eller från Sverige. Inte heller stämmer det att antalet dödsolyckor ökat de senaste åren. Antalet dödsolyckor har tvärtom minskat från 50 år 2018, 36 år 2019 till 23 år 2020.

Svenskt Näringsliv är positiva till ökade resurser till Arbetsmiljöverket och ökad tillgång till information för inspektion. En bättre beredning än den som görs av Kommissionen krävs dock för att lägga konkreta förslag.

De fackliga organisationerna ska inte utöva tillsyn, det är Arbetsmiljöverkets uppgift. I enlighet med arbetsmiljölagen ska de lokala skyddsombuden samverka med arbetsgivaren i arbetsmiljöarbetet. I grunden är ett lokalt skyddsombud ingen facklig roll, dock har facklig organisation företräde att utse skyddsombud enligt dagens lagstiftning. Men många skyddsombud är idag i stället valda av sina kollegor. Det systematiska arbetsmiljöarbetet genomförs av arbetsgivaren och har inget med den fackliga organisationsgraden att göra. Svenskt Näringsliv anser att Kommissionen har en felaktig uppfattning om kopplingen mellan arbetsmiljöarbetet, de lokala skyddsombuden och de fackliga organisationerna.

Svenskt Näringsliv anser att arbetet mot arbetslivskriminalitet är angeläget och prioriterat. Dock är det viktigt att målgruppen är tydlig så att inte alla arbetsgivare pekas ut. Se (Ds 2021:1 Myndigheter i samverkan mot arbetslivskriminalitet). Regeringens uppdrag till åtta myndigheter gällande att intensifiera myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet är bra.

Kapitel 19 Mottagande och integration

Svenskt Näringsliv understryker att arbetskraftsinvandringen som regel innebär en temporär vistelse i Sverige. Färre än en av tio arbetar så länge i Sverige att de kvalificerar för permanent uppehållstillstånd.

Svenskt Näringsliv delar inte uppfattningen om att det råder resursbrist på Arbetsförmedlingen, både vad gäller handläggare och ändamålsenliga insatser.

19.3.1 Asyltiden

Förslaget om ett statligt ansvar för hela asyltiden har redan tillstyrkts av Svenskt Näringsliv i remissvar till Mottagarutredningen. Ett upphävande av EBO är en naturlig följd av det förslaget och om en asylsökande som placerats på mottagarcentra lämnar, är det rimligt att ersättningen upphör.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om samhällsorientering för asylsökanden, som är ett skarpt förslag i betänkandet. Det är en stor vinst av både tid och skattemedel om nyanlända kan lära sig svenska och om det svenska samhället redan under asyltiden.

Förslaget om effektivare bosättning är något otydligt. Svenskt Näringsliv tillstyrker delen om att kommunplaceringen ska med utgångspunkt i efterfrågan på arbetskraft och kompetens. Eftersom Arbetsförmedlingen inte har kunskap om detta är det tveksamt att de ska få uppdraget.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att höja dagersättningen för asylsökande då signalvärdet i de villkor som gäller i möjligt mottagarland inte ska underskattas.

19.3.6 Arbetskraftsinvandring

Svenskt Näringsliv anser att det är av största vikt för Sverige och för de svenska företagen som konkurrerar på en internationell marknad att vi kan attrahera internationell kompetens. Arbetskraftsinvandringen är relativt begränsad, men utgör likväl ett viktigt tillskott av kompetens för företagen. Den skapar arbetstillfällen och samhällsekonomiska värden som bidrar till det gemensamma välbefindandet, motsvarande ett produktionsvärde på 34 miljarder kronor årligen.⁹

Bindande anställningserbjudande

Införande av bindande anställningserbjudande har utretts tidigare bl.a. i betänkandet Stärkt ställning för arbetskraftsinvandrare på arbetsmarknaden, SOU 2016:91 och i delbetänkandet Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring SOU 2021:05. Där bedöms att ett införande av bindande anställningserbjudande inkräktar för mycket på avtalsfriheten som råder på den svenska arbetsmarknaden. Vidare anges att ett sådant krav inte skulle säkerställa villkoren för arbetskraftsinvandraren och inte heller minska risken för upprättande av parallella avtal. Förslaget anses även skapa en inlåsande effekt. Svenskt Näringsliv delar dessa utredningar bedömningar.

Att göra anställningserbjudandet juridiskt bindande blir i praktiken en inskränkning i dynamiken på arbetsmarknaden. Migrationsverkets handläggningstider är i vissa branscher långa och oförutsebara. Det är inte många arbetsgivare som skulle våga skriva under ett juridiskt bindande anställningserbjudande där inte en stavelse får ändras när man inte på förhand vet om det kommer att ta veckor, månader eller längre än så innan anställningen kan starta. Under den tiden kan mycket hända som påverkar verksamheternas förutsättningar. Det finns redan idag exempel på stora företag som tröttnat och lagt utvecklingsarbete utomlands beroende på problem med Migrationsverkets krav och långa ledtider för hantering.

Konsekvensen av förslaget är att företag måste ingå ett "bindande anställningsavtal" innan Migrationsverket har avgjort ärendet. Det kan leda till att företag ingår bindande

⁹ Svenskt Näringsliv, "Gränslöst värdeskapande", 2019

anställningsavtal som personen i fråga aldrig kan tillträda i fall där ansökan avslås. Rent rättsligt framstår detta som en stor risk för företag.

Det finns inget juridiskt krav inom arbetsrätten på skriftliga anställningsavtal. Att införa ett krav på ett skriftligt anställningsavtal inom migrationsrätten är således något som avviker från rådande förhållanden på svensk arbetsmarknaden.

Förslaget innebär en betydande administrativ börda för företagen. Vissa företag anställer inför en säsong eller i tillväxtfas flera hundra personer samtidigt. I dessa fall måste Migrationsverket hantera alla dessa avtal parallellt, även om dessa företag återkommer varje år eller är certifierade. Det påverkar handläggningstider och skapar osäkerhet både företagen och arbetstagare. Förslaget skapar svårigheter att rekrytera utomeuropeisk arbetskraft och hämmar företags möjligheter att bedriva eller utveckla sin verksamhet. Förslaget har inga större effekter i att motverka aktörer som kringgår systemet eller utnyttjar invandrad arbetskraft.

Sanktionsavgift

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att införa en sanktionsavgift baserad på ändringar som är sämre än de som angivits i anställningserbjudandet. Bestämmelsen i 6 kap. 2 § första stycket utlänningslagen är för oprecis och otydlig för att kunna ligga till grund för en sådan sanktion. En sådan skyldighet måste bygga på tydliga och träffsäkra grunder och vara föranledd av att bristen som legat till grund för återkallelsen har vidtagits med syfte att kringgå regelverket. Det finns närmare 700 kollektivavtal på arbetsmarknaden. Detaljeringsgraden är ofta hög och utrymmet för olika tolkningar mellan parterna är stort.

Vidare saknar många kollektivavtal explicita löneuppgifter (sifferlösa avtal). Det är oklart hur kollektivavtalen tolkas av Migrationsverket i sin tillämpning. Den föreslagna sanktionen grundar sig på villkoren i kollektivavtal och branschpraxis, vilket gör att den inte är tillräckligt transparent och förutsägbar för att utgöra en rättssäker grund för en sanktionsavgift. Mot bakgrund av att möjligheten att kunna rekrytera utomeuropeisk arbetskraft kan vara avgörande för framförallt mindre företags överlevnad innebär lagförslaget en klar inskränkning av denna möjlighet.

Återinförd myndighetsprövning

Företagens kompetensbehov är den naturliga utgångspunkten för rekrytering av internationell kompetens. Svenskt Näringsliv avstyrker en återgång till ett system där en myndighet ska godkänna vilka företag som ska kunna rekrytera medarbetare från länder från utanför EU. Vidare ska alla företag – stora som små, oberoende av yrke eller bransch eller om de är bundna av kollektivavtal eller inte – ha samma möjligheter att rekrytera utomeuropeisk arbetskraft.

I dag är det en fundamental grundprincip i regelverket att det är arbetsgivaren som avgör och definierar kompetensbehovet och hur det kan tillgodoses på företaget. Kompetensen kan utgöras av motivation, personliga egenskaper som vilja, attityd och engagemang för arbetsuppgifterna och därutöver naturligtvis värdefull yrkeskompetens baserat på erfarenhet och upparbetad kunskap. Bedömningen görs av arbetsgivaren själv oavsett om personen rekryteras från tredje land, inom EU eller inhemskt. Att anta att arbetssökande med rätt formella kvalifikationer kan passa för alla jobb inom deras yrken är att bortse från ett antal viktiga faktorer.

Svenskt Näringsliv avstyrker kommissionens förslag att återinföra myndighetsprövning. Det skulle ge myndigheten rätten att bedöma arbetets art och omfattning samt om utlänningen anses ha yrkeskvalifikationer och den erfarenhet som krävs för det erbjudna arbetet. En myndighet har inte förmåga att fatta den typen av beslut på ett rättvisande sätt.

Sverige har ett flexibelt och effektivt system för att möta den snabba utvecklingen av nya yrkesgrupper. Ett system baserat på en bristyrkeslista där inte alla yrkesgrupper finns upptagna och där en myndighet skulle utreda ett eventuellt behov i en verksamhet fungerar inte. En återgång till myndighetsprövning skulle skapa en stor osäkerhet kring möjligheten att beviljas ett tillstånd i Sverige både för arbetskraftsinvandrarerna och arbetsgivaren.

Förslaget leder inte heller till att kriminella aktörer som utnyttjar ett system hindras eller får det svårare. De verkar helt utanför system och regelverk och måste därför bekämpas med andra åtgärder.

Kapitel 22 Konsumentpolitik

22.3.4 Absolut preskription för konsumentfordringar

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget om att införa en bestämmelse om s.k. absolut preskription.

Frågan om konsumenters överskuldssättning är viktig och komplex. Genom skuldsaneringslagen finns möjligheter för överskuldssatta att i en samlad ordning starta om på nytt utan betungande skuldbörda. I justitiedepartementets promemoria Ds 2021:6 framgår att statistik från Kronofogdemyndigheten visar att lagen fungerar bra och att såväl ansökningarna om skuldsanering som beviljandegraden ökat kraftigt de senaste åren. Redan mot den bakgrunden saknas det nu skäl att vidta ytterligare lagstiftningsåtgärder.

Frågan om absolut preskription har utretts tidigare, bland annat i Insolvensutredningens delbetänkande Vägen tillbaka för överskuldssatta (SOU 2008:82). Utredningen stannade för att inte föreslå en sådan bestämmelse. Svenskt Näringsliv menar att de motiv som utredningen anförde mot absolut preskription fortfarande är relevanta.

Enligt Svenskt Näringsliv har kommissionen inte gjort en tillräcklig analys av vilka konsekvenser en bestämmelse om absolut preskription skulle få både vad avser beteendeförändringar hos konsumenter och påverkan på kreditmarknaden. Jämförelsen med Finland brister i relevans då kommissionen föreslår att vi inför en väsentligt kortare preskriptionstid i Sverige.

Kapitel 23 Hälso- och sjukvård

23.3.3 En jämlik och behovsbaserad hälso- och sjukvård

I betänkandet diskuteras privata sjukvårdsförsäkringar och dess konsekvenser för den skattefinansierade vården och på jämlikheten i vården. Utredningen påstår bland annat att förekomsten av privata sjukvårdsförsäkringar inte leder till kortare köer för dem som inte har försäkring, och åberopar i sammanhanget en OECD-studie från 2004.

Att dra slutsatser för alla nationella vårdssystem av en generell OECD-studie är enligt Svenskt Näringsliv inte hållbart, eftersom de nationella sjukvårdssystemen skiljer sig åt i väsentlig grad och nationella förutsättningar och förhållanden också ofta skiljer sig åt. Dessutom är den återopade studien 17 år gammal.

Någon tilltro går därför enligt Svenskt Näringsliv inte att fästa vid utredningens slutsats, att privata sjukvårdsförsäkringar i Sverige inte leder till kortare köer i den skattefinansierade vården. Tvärtom menar Svenskt Näringsliv att det är sannolikt att köerna till den skattefinansierade vården skulle varit ännu längre om inte sjukvårdsförsäkringarna haft den omfattning de har. Försäkringstagarnas sammanlagda premier tillför 3,5 miljarder kronor till sjukvården. Det är således Svenskt Näringslivs bedömning att de avlastar den skattefinansierade vården.

Utredningen rekommenderar bland annat att (de offentliga) huvudmännen bör kräva insyn även i den privatfinansierade vård som dessa vårdgivare i förekommande fall bedriver vid sidan av den offentligt finansierade.

Svenskt Näringsliv avstyrker rekommendationen och menar att en sådan åtgärd inte följer av hälso- och sjukvårdslagen och därför är alltför långtgående. Däremot är det väsentligt att huvudmännen följer upp att de privata vårdgivarna som de har avtal med, så att de tidsgränser som finns stipulerade i avtalen mellan vårdgivarna och huvudmännen hålls. Dessa får också förutsättas inte strida mot rekommenderade behandlingsriktlinjer.

Utredningen föreslår att regionerna ska vara fria att själva avgöra i vilken utsträckning fri etableringsrätt i primärvården ska tillämpas. Skälen är att kravet på att tillämpa vårdvals-system inom primärvården bedöms dels innebära en inskränkning av det kommunala självstyret, dels medföra en minskad jämlikhet i tillgången till hälso- och sjukvården.

Svenskt Näringsliv avstyrker detta förslag. Enligt senast tillgängliga forskningssammanställning på området (Blix & Jordahl, 2021, Privatizing Welfare Services) synes tillgängligheten ha förbättrats till följd av vårdvalsreformen i primärvården för alla socioekonomiska grupper, även om den har förbättrats mest för starka grupper. En förbättring i absolut tillgänglighet, som varit fallet för alla grupper, är mycket angelägen, inte minst givet den svaga tillgängligheten generellt i svensk sjukvård. Reformen bör därför under inga omständigheter rivas upp. Argumentet att reformen innebär en inskränkning i det kommunala självstyret väger i detta sammanhang lätt och måste vika för de positiva effekterna som uppnåtts med ökad valfrihet och förbättrad tillgänglighet.

Utredningen rekommenderar att huvudalternativet för utprovning av hjälpmedel till personer med funktionsnedsättningar bör vara offentlig drift, och att hjälpmedel endast bör få lämnas ut av offentligtanställd personal.

Svenskt Näringsliv avvisar dessa rekommendationer. En sådan ordning skulle riskera att innovationer vad gäller hjälpmedelsprodukter inte når brukarna. Redan idag har alltför många innovationer svårt att få fäste, och spridning, i den svenska vården.

Kapitel 24 Transfereringar barn och familj

24.3.1 Inkomstskydd till barnfamiljer

Svenskt Näringsliv avstyrker föreslagen förändring av budgetlagen

24.3.2 Bättre inkomstskydd för gravida

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att graviditetspenning ska kunna betalas till och med beräknad nedkomst.

24.3.3 Föräldraförsäkringen

Svenskt Näringsliv instämmer med Föräldraförsäkringsutredningen (SOU 2017:101) att föräldraförsäkringens primära syfte är att stödja båda föräldrarnas möjligheter att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete när barnen är små. Försäkringen ska främja de försäkrades deltagande på arbetsmarknaden genom att kompensera för inkomstbortfall. Försäkringens konstruktion med individuell fördelning av föräldrapenningdagarna mellan föräldrarna vid gemensam vårdnad om barnet uppfyller högt ställda jämställdhetsmål, samtidigt som båda föräldrar ges förutsättningar att kunna kombinera arbetsliv med familjeliv. Att föräldrarna kan överlåta ersättningsdagar möjliggör nödvändig flexibilitet utifrån familjens och de individuella förutsättningarna för uttag av föräldrapenning. Svenskt Näringsliv anser därför att alla föräldrapenningdagar fritt ska kunna överlåtas från den ena till den andra föräldern.

Föräldraförsäkringen stödjer företagets kompetensförsörjning och möjligheterna att rekrytera arbetstagare, samtidigt som konkurrenskraften stärks. Att vara attraktiva arbetsgivare för såväl kvinnor som män är viktigt för företagen. I ett internationellt perspektiv har såväl kvinnor som män med barn i Sverige en hög förvärvsfrekvens. Ur ett arbetsgivarperspektiv är det centralt för kompetensförsörjningen att arbetstagare har möjlighet att utveckla sina förmågor och förverkliga sina mål och ambitioner inom yrkeslivet, även under perioder med små barn. Föräldraförsäkringen är - tillsammans med barnomsorgen - väsentliga förutsättningar för att föräldrarna ska kunna kombinera arbetslivet med familjelivet. Samtidigt är det angeläget att arbetsgivarens behov av förutsebarhet och möjligheter till planering i samband med de anställdas föräldraledighet beaktas och respekteras, så att störningar i verksamheten minskas så långt möjligt.

Svenskt Näringsliv anser att nuvarande åldersgränser inom föräldrapenningen inte är ändamålsenliga. Ur ett arbetsgivarperspektiv är ett mer koncentrerat och sammanhängande uttag av föräldraledigheten angeläget. Svenskt Näringsliv välkomnar därför förslag om att merparten av föräldrapenningdagarna koncentreras och endast ska kunna tas ut under barnets första levnadstid. Det tydliggör syftet med föräldraförsäkringen och förbättrar dess funktion, samtidigt som företagets möjligheter att planera verksamheten vid föräldraledighet underlättas. Därtill är en mer koncentrerad och sammanhängande föräldraledighet positivt för föräldrarnas deltagande på arbetsmarknaden, samtidigt som det underlättar företagets kompetensförsörjning.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att införa en skarp åldersgräns för merparten av föräldrapenningdagarna under barnets första levnadstid, men anser dock att denna gräns bör införas vid barnets tvåårsdag istället för den föreslagna treårsgränsen.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att tio av de totalt tillgängliga föräldrapenningdagarna kan nyttjas per år för barn mellan tre och tio år. Svenskt Näringsliv anser istället att högst 60 föräldrapenningdagar ska lämnas till föräldrar för barn mellan två och åtta år, att nyttja flexibelt och utifrån behov under dessa år.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att ytterligare begränsa en förälders möjligheter att överlåta sina föräldrapenningdagar och menar att en förälder fritt ska kunna överlåta sina föräldrapenningdagar till den andra föräldern.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslag om att begränsa möjligheterna att överlåta föräldrapenningdagar på grundnivå och menar att alla dagar på såväl sjukpenning-, lägsta- som grundnivå ska kunna överlåtas till den andra föräldern.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att de 90 lägstanivådagarna slopas.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att den så kallade snabbhetspremien slopas.

Kapitel 25 Arbetsrelaterade trygghetssystem

25.3.1 Ersättningsnivåer, beräkning av ersättning och kvalificeringskrav

Arbetslöshetsförsäkring

Svenskt Näringsliv anser att det kan vara motiverat att justera taket i den inkomstrelaterade arbetslöshetsförsäkringen givet att genomgripande förändringar i arbetsrätten genomförs. Ingångsvärdet för en sådan justering är att de nivåer som förelåg före den tillfälliga höjningen som gjordes åren 2020.

Svenskt Näringsliv tillstyrker att nuvarande arbetsvillkor ersätts med ett inkomstvillkor, se remissvar SOU 2020:37. En nödvändig förutsättning är dock att inkomsterna i inkomstvillkoret ska fastställas i lag och relateras till inkomstbasbeloppet.

Svenskt Näringsliv understryker behovet av nedtrappning efter arbetslöshetstidens längd och att försäkringen utformas som en obligatorisk försäkring genom att ersättningsnivåerna inte kopplas till medlemskap i arbetslöshetskassa utan istället till hur många månader ersättningstagaren har haft den minsta månadsinkomsten i inkomstvillkoret.

Svenskt Näringsliv tillstyrker att arbetslöshetsförsäkringen görs obligatorisk i syfte att ge fler trygghet i arbetslivet. En sådan förändring innebär att alla anställda som uppfyller arbetsvillkoret, eller framtida arbetsvillkor, omfattas.

Sjukförsäkring

Svenskt Näringsliv anser att det är angeläget att sjukförsäkringen uppfyller högt ställda krav på förutsebarhet, rättssäkerhet och administrativ effektivitet. En generös sjukförsäkring behöver tydliga och förutsebara kriterier för bedömning av arbetsförmåga. Att Försäkringskassan gör de försäkringsmässiga bedömningarna för rätt till ersättning som rehabiliteringskedjan förutsätter är av avgörande betydelse för sjukförsäkringens legitimitet och stabilitet. Samtidigt är det av vikt att regelverket och myndighetens bedömning av den försäkrades arbetsförmåga för rätt till sjukpenning uppfattas som rättssäker och legitim. Det är också angeläget att förtydliga sjukförsäkringen inte är en yrkesförsäkring, utan att den ska stödja

omställning till nytt arbete som matchar arbetsförmågan för den individ som varit sjukskriven länge.

Bedömning av den försäkrades arbetsförmåga utifrån rehabiliteringskedjans fasta bedömningstidpunkter innebär att risken minskar för att individer fastnar i långa sjukskrivningar och bidrar till att de sjukskrivnas arbetsförmåga kan tas tillvara. En rapport från Riksrevisionen; År sjukskrivning bra för hälsan? (2016:31), visar att när Försäkringskassan ökar kvaliteten i handläggningen och gör fler bedömningar av arbetsförmågan, leder det också till fler avslag på fortsatt sjukpenning. Effekten är att fler återgår i arbete och sannolikheten minskar för att individen ska lämna arbetslivet - utan att hälsan påverkas. Enligt en rapport från Försäkringskassan; Vad händer efter avslutad sjukpenning? (2018:8), framgår att majoriteten av de som nekats sjukpenning eller som själva avslutat sin sjukskrivning efter 6 månaders sjukfrånvaro kommer tillbaka i arbete. Av en rapport från Riksrevisionen; Vägen till arbete efter nekad sjukpenning (2020:12) framkommer att flertalet återgår i ordinarie arbete efter att Försäkringskassan avslagit sjukpenning. En majoritet av de försäkrade var redan åter i arbete på deltid vid avslagsbeslutet.

Sjukförsäkringen ersätter inkomstbortfall på grund av sjukdom. Arbetsförmågans nedsättning bedöms mot fler arbetsuppgifter och arbeten över tid, inledningsvis i förhållande till det egna arbetet och efter en längre tid mot hela arbetsmarknaden. Sjukförsäkringen är inte en yrkesförsäkring. Möjligheterna att ta tillvara den arbetsförmåga som finns i arbete som matchar förmågan är centrala, så att de försäkrade inte fastnar i passiva och onödigt långa sjukskrivningar. Den försäkrades inkomstbortfall som inte beror på sjukdom utan av arbetsmarknadsmässiga skäl ersätts av arbetslöshetsförsäkringen. För att underlätta återgången i arbete för sjukskrivna är det centralt att Försäkringskassan samverkar med övriga aktörer i sjukprocessen, inte minst Arbetsförmedlingen.

Försäkringskassan bör i högre utsträckning använda sig av befintliga stöd i handläggningen för att bedöma och ta tillvara den försäkrades arbetsförmåga, exempelvis genom samverkan, avstämningmöte, rehabiliteringsutredning och aktivitetsförmågeutredning. Vid helhetsbedömning av den långtidssjukskrivnes arbetsförmåga i förhållande till normalt förekommande arbete kan visst stöd hämtas från ett referensmaterial för indikation om yrkesområden som passar den försäkrades arbetsförmåga.

Försäkringsmedicinska utredningar kan behövas som komplement till de intyg som den försäkrade själv lämnar in för att styrka sin rätt till ersättning inom sjukförsäkringen. Sådana fördjupade medicinska utredningar som används av Försäkringskassan för att ta ställning till den försäkrades nedsättning av arbetsförmågan är särskilt läkarutlåtande, teambaserad medicinsk utredning och aktivitetsförmågeutredning.

Historiskt inkomstunderlag

Svenskt Näringsliv ser positivt på ett nytt gemensamt inkomstunderlag för ersättning i trygghetssystemen, som beräknas på de historiska inkomster den försäkrade har haft och för vilka arbetsgivaren betalat socialavgifter. Försäkringsmässigheten tydliggörs genom att de inkomster socialavgifter betalas för ingår i inkomstunderlaget för ersättning. Med en så kallad förenklad historisk inkomst uppnås en större förutsebarhet och rättssäkerhet för den försäkrade om de inkomster som ligger till grund för ersättning, till exempel vid sjukfrånvaro, föräldraledighet eller arbetslöshet. Ett ersättningssystem baserat på historiska inkomstuppgifter måste dock innebära en rimlig uppgiftslämnarbörda för företagen. Sedan

den parlamentariska socialförsäkringsutredningen överlämnade sitt slutbetänkande (SOU 2015:21) pågår arbete inom Regeringskansliet med att ta fram förslag om övergång till sådan "historisk inkomst" för ersättning i trygghetssystemen.

Kapitel 26 Kriminalpolitik

26.3.3 Insatser mot ekonomisk brottslighet

Svenskt Näringsliv avstyrker Jämlikhetskommissionens förslag att återinföra revisionsplikten för små aktiebolag av följande skäl.

Avskaffandet av revisionsplikten 2010 var en mycket efterlängtd reform som gjort det betydligt enklare och billigare att starta och driva aktiebolag. Reformens syfte, dvs. strävan att stärka företagets konkurrenskraft och skapa förutsättningar för tillväxt och sysselsättning genom växande företag genom att underlätta bolagens administrativa börda, har också uppfyllts. Vare sig den rapport från Riksrevisionen eller den rapport från EBM som kommissionen hänvisar till har visat att slopandet av revisionsplikten lett till ökad ekonomisk brottslighet. Att en låg tillväxttakt i bolag som valt bort revision förklaras av medvetet skatteundandragande är en mycket långtgående slutsats. En rimligare förklaring till sambandet är att bolag som väljer revision gör det därför att de förväntar sig att växa.¹⁰

I internationell jämförelse är de svenska trösklarna för när revisionsplikt inträder mycket låga. EU:s gränsvärden ligger väsentligt högre och innebär att aktiebolag som uppfyller mer än ett av följande tre delvärden ska vara revisionspliktiga:

- genomsnittligt antal anställda fler än 50 personer (i Sverige 3),
- balansslutning över 6 miljoner euro (1,5 miljoner kronor i Sverige)
- nettoomsättning över 12 miljoner euro (i Sverige 3 miljoner kronor).

Samtliga EU-länder utom Cypern har undantag från revisionsplikt och många länder, bl.a. Danmark, Nederländerna och Tyskland, utnyttjar de maximalt tillåtna gränsvärdena. Att trösklarna för när revisionsplikt inträder fortfarande är lägre i Sverige än i princip hela övriga Europa medför högre kostnader för svenska företag och ett sämre konkurrensläge. Som tjänst är revisionen dåligt anpassad till mindre företag utan är i princip likadan för alla företag oavsett storlek. Revisionspliktiga företag kan inte själva välja omfattning av tjänsten, utan måste betala för revision med det innehåll som lagstiftaren och normgivningen fastställt. I små företag är dessutom i regel bolagets ägare och dess ledande befattningshavare samma personer. Revisionens primära betydelse som skydd för ägarnas intressen är därför obetydlig. Många små aktiebolag har inte heller några externa finansiärer eller långfristiga kreditgivare. Revision i små företag är därför i många fall överflödiga. Som jämlikhetsåtgärd vore återinförande av revisionsplikten missriktad, då den främst skulle få konsekvenser för mikroföretagare och anställda i mikroföretag dvs. grupper vars inkomster i regel är begränsade.

¹⁰ Huq, Daunfeldt, Hartwig & Rudholm, Free to choose: Do voluntary audit reforms increase employment growth?, HUI research, 2018

Kapitel 28 Skatter

De olika skatteförslag, bedömningar och rekommendationer som med varierande konkretion presenteras i utredningen är i korthet:

- Återinförd arvs- och gåvoskatt
- Utredning om återinförd förmögenhetsskatt
- Slopade nedsättningar i kapitalskatten samt eventuellt höjning av skattesatsen
- Höjd beskattning av fåmansbolagsdelägare (3:12)
- Höjd fastighetsavgift för småhus och bostadsrätter, samt avskaffad fastighetsavgift för hyresfastigheter.
- Långsiktigt nedtrappade ränteavdrag¹¹
- Avskaffat rot-avdrag
- Stopp för takhöjningar och utvidgningar i rut-avdraget
- Utredning om höjd moms på bl.a. livsmedel och restaurangtjänster

Betraktade i sin helhet avstyrker Svenskt Näringsliv förslagen. De fyra första ses som särskilt skadliga då de väsentligt skulle försämra de skattemässiga villkoren för att driva företag i Sverige och därmed försämra ekonomins konkurrenskraft och tillväxtförutsättningar. Vi konstaterar att förslagen i det avseendet inte lever upp till utredningens egen utgångspunkt: att Sveriges ekonomiska potential ska stärkas.¹²

Vi noterar också att skatteförslagen genomgående presenteras tämligen skissartat och utan någon egentlig konsekvensanalys. Även i bakgrundsbeskrivningarna finns brister.¹³ Utredningen hänvisar till att dess breda mandat inte möjliggjort framtagande av detaljerade förslag enligt vad som annars är brukligt. Likväl är avsaknaden av detaljer en stor brist eftersom förslagen skulle innebära betydande förändringar i skattesystemet. Bristen blir än mer påtaglig mot bakgrund av att flera förslag handlar om att återinföra skatter som slopats just på grund av deras skadlighet, eller för att de åtnjutit alltför låg legitimitet bland de skattskyldiga.

Svenskt Näringsliv ser allvarligt på det faktum att långtgående, om än bara ytligt formulerade, förslag med skadlig inriktning presenterats utan tillräcklig analys. Redan det faktum att förslagen satts på pränt i en offentlig utredning sänder en negativ signal till

¹¹ Svenskt Näringsliv ser det som grundläggande att upprätthålla symmetri i hur kapitalbeskattningen behandlar över- och underskott av kapital. Det innebär att ränteavdragen inte ska minskas ensidigt. När skattesatsen för kapitalinkomster sänks till en internationellt sett mer konkurrenskraftig nivå kommer, vid bibehållen symmetri, ränteavdragen också sänkas i samma utsträckning. På så vis snedvrids inte investeringsbeslut eller görs beroende av den skattskyldiges balansräkning. Symmetrin säkerställer att ett låns skatteeffekt blir densamma oavsett om låntagaren totalt sett har nettotillgångar eller nettoskulder

¹² Bakgrunden till att skadliga skatter slopats finns bl.a. närmare beskrivet i "Sörjda av ingen – saknade av få", Ydstedt och Wollstad, Ekerlids förlag (2020). En omfattande kritik mot skärpta 3:12-regler finns bl.a. redovisad i tidigare remissvar från Näringslivets Skattedelegation, Dnr Fi 2016/03965/S1 och Dnr Fi 2016/03965/S1

¹³ Beskrivningen av skattereglerna gällande utdelningar och kapitalvinster från fåmansbolag är otydlig i utredningen. T.ex. används formulering på s. 939 med innebörden att utdelning över gränobeloppet beskattas till 30 procent i inkomstlaget kapital. Detta gäller dock endast den del av utdelningen som överstiger 90 inkomstbasbelopp (IBB). I intervallet mellan gränobeloppet och 90 IBB beskattas utdelningen som tjänst med en skattesats mellan 32 och 52 procent. Motsvarande takregel för kapitalvinster är 100 IBB. Även där kan skattesatsen alltså uppgå till 52 procent på marginalen. Det är viktigt att grundläggande förutsättningar som dessa beskrivs tydligt så att läsaren inte tar del av förslagen utifrån felaktiga utgångspunkter.

investerare och företag som står i begrepp att ta riskfyllda beslut om att starta eller expandera verksamheter som skulle kunna skapa sysselsättning och tillväxt. Detta är särskilt olyckligt mot bakgrund av rådande situation med växande långtidsarbetslöshet, ökande arbetslöshet bland utrikesfödda samt rådande svaga konjunkturläge.

I betänkandet betonas det på ett flertal ställen att den ojämlikhet som är viktig att motverka handlar om den nedre delen av inkomstgrupperna. Denna rimliga utgångspunkt frångås när utredningen kommer fram till sina skatteförslag. Utredningen lyckas inte göra troligt att de omfattande skattehöjningar som föreslås på företagande och jobb, skulle leda till en förbättrad lägstanivå för människor med låga inkomster.

På ett övergripande plan anser Svenskt Näringsliv att skatter endast i mycket begränsad utsträckning ska användas i direkta fördelningspolitiska syften och då alltid först efter att man kunnat konstatera att skatternas negativa effekter är små. Fördelningspolitik bedrivs istället i allmänhet bättre genom väl avvägda åtgärder från budgetens utgiftssida och i vidare bemärkelse genom att skapa goda förutsättningar för ekonomisk tillväxt och jobbskapande. I detta sammanhang spelar effektiva skatter, som inte hämmar företagandet i landet, en avgörande roll. Svaren till dagens och framtidens utmaningar kan därför inte sökas i ett högre skattetryck eller i att återuppliva problematiska skatter som vi redan valt bort. Det vore att upprepa tidigare misstag.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Johan Britz,
Näringspolitisk direktör

Jonas Frycklund,
Biträdande chefekonom